

Karlslunda nya kyrkogård

Karlslunda socken, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Växjö stift 2007

Liselotte Jumme
Kyrkoantikvariska rapporter 2008, Kalmar läns museum

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
KARLSLUNDA NYA KYRKOGÅRD	7
Socknen	7
Kyrkomiljön	
Kyrkan	8
Kyrkogårdens historik	9
Beskrivning av kyrkogården idag	9
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGÅRDEN I DESS HELHET	14
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för vården av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövården.

På uppdrag av Växjö stift har Kalmar läns museum under 2005-2006 genomfört en inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattade de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. För att få en heltäckande bild av begravningsväsendet inom stiftet beslutades att även de kyrkogårdar/begravningsplatser som inte omfattas av kulturminneslagen § 4 skulle inventeras. Man valde också att låta inventera de platser som inte förvaltas av Svenska kyrkan. Kompletteringen av inventeringen har gjorts under hösten 2007. Denna rapport omfattar en av dessa kyrkogårdar/begravningsplatser.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och läns museerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Liselotte Jumme och Cecilia Ring vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

Växjö stift – en kort historik

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska

kyrkoprovinser styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland. Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydsandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinserna pågick dock samtidigt och när Uppsala blev ärkebiskopssäte 1634 bestod den nya svenska kyrkoprovinserna av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet skapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Varendsdelen utgjordes av fem härader, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo, Östbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två härader, Västra och Östra Njudung.

Växjö stifts gränser mot Linköpings stift kom dock snart att bli föremål för diskussioner. Tvisten löstes först genom den påvelige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248. Växjö stift kom efter domen att endast omfattas av Varend vilket gjorde stiftet till det minsta i landet vid den tiden. Området som motsvaras av nuvarande Kalmar län tillhörde under medeltiden Linköpings stift.

År 1555 blev Norra och Södra Möre samt Öland ett självständigt kyrkligt förvaltningsområde, ett s k ordinarie domne, inom Linköpings stift. Ordinarie domnen inrättades av Gustaf Vasa och var ett sätt att minska biskoparnas makt. Vid samma tidpunkt överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift. År 1583 upphörde Kalmars och även Jönköpings ordinarie domnen. Man återgick då praktiskt taget till den gamla stiftindelningen där områdena kring Jönköping, Tvetå, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tvetå och Vista härader till stiftet i Växjö.

Kalmar blev åter ett kyrkligt förvaltningsområde 1603 då man blev superintendentia. En superintendentia är ett område som avskilts från ett äldre stift och som senare fick status av eget stift. Ursprungligen ingick hela Kalmar län utom Tjust i superintendentian men med tiden kom Sevede, Aspeland och Tuna län att övergå till Linköpings stift. När Kalmar 1678 blev eget stift omfattade det Södra och Norra Möre, Handbörd, Stranda och Öland. Denna indelning bevarades fram till 1903 då det beslutades att Kalmar stift uppgick i Växjö stift. Sammanslagningen realiserades 1915 då Kalmars biskop Tottie avled. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner. Inom stiftet finns cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

KARLSLUNDA NYA KYRKOÅRD

Växjö stift

Fastighetsbeteckning: Påryd 1:124 Karlslunda kyrkogård

Karlslunda socken, Kalmar kommun, Södra Møre härad, Kalmar län, Småland.

Invånare: 1882: 1927 inv, 1900: 1766 inv, 1958: 1357 inv, 2003: 978 inv

Socknen

Karlslunda socken bildades 1872. Tidigare var det en kapellförsamling till Arby, och Karlslunda kyrka omnämndes som Arby kapell. Trakten kallades tidigare Arby skog till skillnad mot jordbruksmarken i öster. För de större gårdarna i socknen finns skriftliga belägg sedan 1500-talet, men den stora mängden slaggvarp talar för en betydligt långvarigare bosättning. Stora delen av bebyggelsen ligger på de små rullstensåsarna som går genom socknen. I ett sockenstämmoprotokoll från 1842 beskrivs att Arby kapellförsamling ”...*utgör en ganska vidlyftig sträckning där icke några egentliga byar finnas, utan blott gårdar, bestående av högst ett helt mantal med några åboar, vilka gårdar äro kringspidda över hela capellsbygden*”. Jordbruk, men kanske framförallt skogsbruk, har långt fram i tiden varit ledande näringar i socken.

Redan på 1600-talet byggdes det första kapellet på den plats där Karlslunda kyrka står idag. I närheten låg en gård vid namn Påryd. Platsen låg centralt i bygden och placeringen lade grunden till en samhällsbildning som senare skulle bli Påryds samhälle. Redan på 1850-talet fanns både garveri och färgeri i Påryd och kring sekelskiftet kom bobinfabrik, sågverk, läderindustri, träoljeindustri och möbelindustri. En förutsättning för industrins och samhällets blomstring var järnvägens ankomst år 1908. Ett levande stationssamhälle med mycket handelsverksamhet tog nu form. Platsen kring själva järnvägsstationen utnyttjades dock inte som centralpunkt i uppbyggnaden av samhället, utan det växte fram på båda sidor av järnvägen längs den gamla sockenvägen samt i ett område söder om stationen. Bebyggelsen består av stora handelsfastigheter från början av 1900-talet samt villor och stugor från samma tid. Med åren har Påryd byggts ut och luckorna i den gamla bebyggelsen har fyllts med villor, flerbostadshus och verksamhetsbyggnader. Samhället har utökats åt öster och förutom villor finns där också ålderdomshem och skola.

Kyrkomiljön

Karlslunda kyrka och kyrkogård ligger i den västra delen av Påryds samhälle, längs landsvägen som leder vidare till Vissefjärda i väster och mot Tvärskog och Ljungbyholm i öster. Kyrkan är omgiven av den gamla kyrkogården. De äldsta delarna finns söder och norr om kyrkan. Mot norr och nordost finns ytterligare utvidgningar av kyrkogården. Den senare av dem ligger på östra sidan av Ödbyholmsvägen och kallas nya kyrkogården. Väster om kyrkan rinner Åleboån. Klockstapeln, som uppfördes på 1840-talet, står med några ben på kyrkogårdens södra del och med några ben strax utanför, längs Pårydsgatan. Öster om kyrkan finns pastorsexpedition och församlingshem i den sk Mariagården, uppförd 1966. I den del som nu är pastorsexpedition fanns tidigare en lägenhet som byggdes som kyrkvaktmästarebostad. Bakom Mariagården finns en mindre byggnad, uppförd i samma stil, som fram till för några år sedan användes som pastorsexpedition. Numera hyrs denna mindre byggnad ut till en privatperson. På platsen där Mariagården ligger låg tidigare ett skolhus som var uppfört på 1910-talet. Söder om kyrkan, längs Pårydsgatan, ligger en mindre ryggåstuga som tidigare fungerat som fattigstuga. Intill ligger ett litet rödfärgat hus som byggdes som

skolhus och sedan fungerat distriktssköterskemottagning och bibliotek. Numera är där fritidsgård. Ett stycke längre västerut längs Pårydsgatan ligger resterna av de gamla kyrkSTALLARNA. Stallbyggnaden var tidigare ca 50 meter lång, men den västra hälften revs på 1980-talet då man gjorde om stallarna till garage för kyrkans fordon. Sydost om kyrkan och kyrkogården ligger ett större flerfamiljshus som tidigare inrymde en av Påryds flera matvaruaffärer. Huset byggdes av Hjalmar Karlsson som också ägde stora delar av markerna kring kyrkan. Bakom det gamla affärshuset ligger en stor träindustri som tidigare var bobinfabrik, men numera tillverkar whisky -korkar under namnet Elfversson & Co AB. Norr om kyrkogården låg tidigare garveri, kvarn och träskofabrik.

Prästgården tillhör inte den egentliga kyrkomiljön med sin placering i den östra änden av samhället. Prästgården byggdes 1872 efter ritningar av häradshövding P G Runbäck. Prästgård, uthus och ladugårdsbyggnad uppfördes av byggmästaren August Olsson. Strax nordost om denna ligger den gamla arrendatorsbostaden. Prästgården ägs numera av det sk Byalaget (sammällsförening) och hyrs ut till Kalmar kommun som använder lokalerna som mottagningsenhet för ensamkommande flyktingbarn/ungdomar.

Nya kyrkogårdens placering i förhållande till kyrkan. Foto från 2005. (KI Karlslunda kyrkog 105)

Kyrkan

Karlslunda nuvarande kyrka uppfördes åren 1816-18 efter ritningar av arkitekt Axel Armfelt. Kyrkan bestod från början av ett rektangulärt långhus med en enkel tillbyggnad i öster för sakristian. Timmerbyggnaden var rödfärgad och hade tjärat spåntak. På 1870-talet kläddes fasaderna in med panel och målades i ljus kulör. Senare byggdes sakristian om och till. På 1970-talet nybyggdes ett vapenhus i väster. Invändigt har kyrkan förändrats genom åren, men bevarar ändå mycket av sitt nyklassicistiska uttryck. Karlslunda kyrka utgör en av 10

träkyrkor som byggdes i Småland under 100-årsperioden 1760-1860. Användandet av det enkla byggnadsmaterialet, trä, i en tid då sten var föreskrivet som byggnadsmaterial, kan förklaras med att kyrkan uppfördes som ett kapell och inte som en sockenkyrka.

Kyrkogårdens historik

Den första kyrkogården anlades kring det dåvarande kapellet år 1749 eller 1750. Innan dess begravdes socknens döda på Arby kyrkogård dit de bars på bår från skogsbygden. När nuvarande kyrkan uppfördes på 1810-talet skedde en uppordning av kyrkogården och murar började byggas. Klockstapeln tillkom på 1840-talet. Kyrkogården utvidgades ett par gånger under 1800-talet bl a 1863 då ytan omedelbart norr om kyrkan togs i bruk. När kyrkogården började bli fullbelagd på 1920-talet började man planera för en utvidgning. Ett föreslaget område öster om Ödbyholmogatan och befintlig kyrkogård föreslogs men ratades av Kungliga byggnadsstyrelsen eftersom man tyckte att kyrkogården ytmässigt borde hållas samman mer. Förslaget hade utförts av arkitekt Wernstedt. Efter diskussioner utförde Wernstedt ett nytt förslag på en utvidgning norr om befintlig kyrkogård. År 1933 skänkte lägenhetsägare Karl Oskar Petersson den aktuella marken till kyrkan. Först 1934 genomfördes anläggandet av den nya kyrkogårdsdelen (kvarter III).

Från 1950-talet började man planera för ytterligare en utvidgning av kyrkogården. Denna gång blev det område aktuellt som redan varit under diskussion på 1920-30-talet, d v s området öster om Ödbyholmsvägen. Marken köptes dels från kommunen, dels från Arvid och Anna Persson. Nya kyrkogården, som den kom att kallas, ritades 1959 av trädgårdskonsulenten Gösta Engstedt, Kalmar läns hushållningssällskap. Vid samma tid utfördes ritningar till församlingshemmet som skulle uppföras på den gamla skolans plats, öster om kyrkan. Nya kyrkogården började användas på 1960-talet och var planerad både för kistgravplatser och urngravplatser. Till ytan var kyrkogården knappt hälften så stor som nu. På 1990-talet utvidgades kyrkogården kraftigt mot öster efter ritningar av Harry Kolsby, Kalmar läns hushållningssällskap. Den nya delen har bara till en liten del tagits i bruk. Merparten är den tillkomna ytan är bara planerad och planterad men har ännu inte behövts för begravingar.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogården ligger norr om församlingshemmet och har en i det närmaste rektangulär form. Bara den västra hälften av området är tagen i bruk. Hela området är dock planlagt och förberett för att tas i bruk. Området omgärdas av en grön ridå av vegetation som delvis hör till kyrkogården, delvis hör till omgivande naturytor. Norr om kyrkogården rinner Åleboån. Kyrkogården består av gräsytor som indelats i olika ytor med hjälp av häckar och träd. Mittgången markeras av hängaskar. Gravvårdarna står i enkla eller dubbla rader, merparten mot rygghäckar. En rad längs med den södra gränsen av kyrkogården används som urngravsområde och har bara liggande gravstenar.

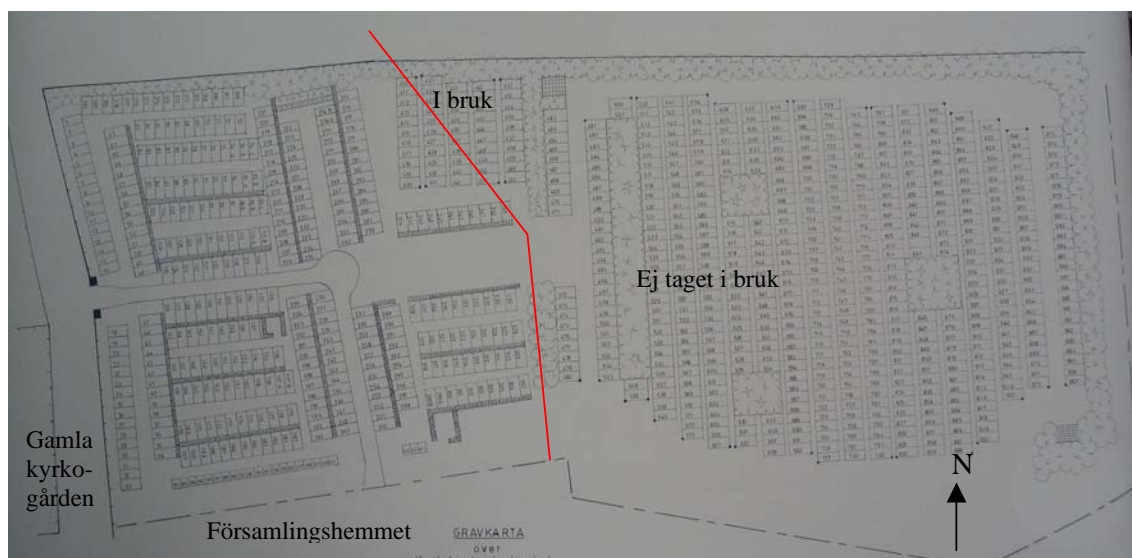
Omgärdning

Mot väster: Vallmur av oregelbundet stora, huggna granitblock sammanfogade av tunna betongfogar, ca 80 cm hög. I den norra delen växer en häck på murens krön.

Mot norr: Stödmur av oregelbundet stora, huggna granitblock sammanfogade av tunna betongfogar i västra hälften, drygt 1 meter hög. Gjutna betongblock i den östra hälften, med upplagd grässlänt på insidan. Häck växer ovan mur och betongblock längs med hela norra avgränsningen.

Mot söder: Gräsvall samt låg mur av oregelbundet stora, huggna granitblock lagda i betong i den västra delen. Enbart hög gräsvall i den östra delen.

Mot öster: Gjutna betongblock med upplagd grässlänt på insidan. Häck på grässläntens topp.

Översiktskarta över Nya kyrkogården i Karlslunda utförd av Harry Kolsby 1997. Det röda streck som är draget över ritningen markerar gränsen för den kyrkogård som först anlades kring 1960. Karta från församlingens arkiv.

Vy över kyrkogårdens västra del. Bild tagen mot sydväst. (KI Karlslunda kyrkog 217)

Omgärdningen mot väster med vallmur och oxlar. (KI Karlslunda kyrkog 199)

Grindpartiet vid huvudingången. Bild tagen mot väster. Den äldre kyrkogårdens bårhus skymtar i fonden. (KI Karlslunda kyrkog 209)

Ingång

I väster: Huvudentré via svartmålade järngrindar dekorerade med kors och trekantar. Grindarna är fästa mellan uppmurade, fyrsidiga grindstolpar av granit med fogning av betong. Stolparna är avtäckta av en kvadratisk granitplatta.

I söder: En öppning i vällen och muren är utförd som förbindelse mellan kyrkogården och garaget under församlingshemmet. Kring öppningen har mur murats upp med natursten och betong. Från församlingshemmets tomt kan man via denna öppning komma in på kyrkogården.

Exempel på utseende i den västligaste delen. (KI Karlslunda kyrkog 255)

Exempel på utseende längs med huvudingången. (KI Karlslunda kyrkog 257)

Vegetation

Trädkrans samt häckar som omgärdning: En relativt sammanhållen trädkrans finns runt hela kyrkogården; oxel i väster och norr, björk i öster och rön i söder. I sydväst och delar av den södra omgärdningen finns häck av spirea. I resterande södra delen samt i den östra består häcken av måbär.

Övrig vegetation: Mittgången flankeras av hängaskar, tre stycken på varje sida. Häckmaterialet på den västra delen av kyrkogården består mestadels av tuja. I de västligaste

delarna finns rabattrosor planterade mellan gravstensraderna. I sydost finns två häckpartier av ölandstok och i kyrkogårdens mitt två av måbär. Som en avgränsning mellan den västra delen som är tagen i bruk och den östra delen finns en häck av oxbär samt några oxlar. Ytterligen två oxlar står på kyrkogårdens mittersta del. I den östra delen finns tre utplacerade öar av vegetation som består av ölandstok och rönn.

Gångsystem

En grusgång löper från huvudingången i öster och fram till mitten av det område som är taget i bruk. Gången svänger sedan av söderut till garaget under församlingshemmet. Övriga gångar är omarkerade och består bara av gräsytor mellan rader och häckar.

Exempel på gravvårdar i den sydvästra delen. Vårdarna står mot plantering med rosor. (KI Karlslunda kyrkog 238)

Exempel på mindre, ensartade vårdar från 1960-talet i sydost. (KI Karlslunda kyrkog 243)

Gravvårdstyper

På kyrkogården finns endast gravvårdar av sten. Grå och röd granit dominerar, men svart granit förekommer också. Fyra vårdar är av marmor och en av kalksten. De äldsta vårdarna är från 1960-talet. Samtliga vårdar är låga men olika storlekar förekommer, från de lite större familjegravvårdarna, exempelvis längs med mittgången, till mindre vårdar, ofta för en person vilket finns en koncentration av i den sydöstra delen. Vårdarna står mestadels mot rygghäckar eller mot rabatter med rosor. Samtliga vårdar i kistgravsområdet är placerade stående medan vårdarna i urngravsområdet ligger ned. Bland vårdarna i urngravsområdet finns ett par naturstenar. Den tidigare nämnda vården av kalksten är i form av ett kors och rest vid en barngrav. Ytterligare en korsformig gravsten av grå granit finns vid en barngrav. Tre av marmorvårdarna har samma utseende med en rektangulär mittsten, samt flankerande lägre sidopartier. Rektangulära gravstenar med raka, svagt rundade eller vinkelställt krön är det vanligaste och dominerar när det gäller vårdar från 1960-80-talen. Vårdarna är vanligen relativt jämnstora i de olika raderna. Motiven som förekommer är ibland klassicistiska med kolonner eller pilastrar, ibland finns ett enkelt kors, ett sädesax eller en solnedgång. Något friare utförande på gravstenar har sådana från 1990-2000-talen där asymmetriska former är vanligare. Bland dessa finns ett par med hjärtform. Motiven består ofta av blommor eller andra naturmotiv.

På vissa vårdar på kyrkogården finns ett motiv som, man kan anta, hänvisar till den dödes intresse, såsom en lyra eller betande rådjur. Inskriptionerna på vårdarna innehåller alla namn och datum. Ortnamn förekommer på många av vårdarna, medan yrkestitlar bara anges i några få fall. Följande noterades: träslöjds lärare, lantbrukare, disponent, brevbärare,

mejeriföreståndare, polismästare. Ytterligare inskriptioner såsom bibelcitat förekommer bara i något fall.

En av kyrkogårdens fyra marmorvårdar, varav ytterligare två är av samma typ. Daterad till 1983. (KI Karlslunda kyrkog 227)

Gravsten från 1968 över makarna Per och Nanny Karlsson. Vården skiljer ut sig något med sina två solar och inskription i brons. (KI Karlslunda kyrkog 241)

Två liggande vårdar från urngravsdelen. På den högra stenen anges den avlidnes yrkestitel: Brevbärare. (KI Karlslunda kyrkog 234)

Vårdar från 1990- och 2000-talet har ibland ofta en friare utformning. Här en vård av svart granit från 2006 med två händer som håller ett hjärta. (KI Karlslunda kyrkog 249)

Minneslund

Minneslund finns i anslutning till kyrkogården som ligger väster om Ödbyholmsvägen.

Byggnader

Det finns inga byggnader på Nya kyrkogården.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

I början av 1950-talet uppstod behov av att utöka kyrkogården i Karlslunda. Eftersom det på grund av kyrkplatsens läge var svårt att utvidga den befintliga kyrkogården i anslutning till kyrkan byggdes en ny begravningsplats på andra sidan Ödbyholmsvägen. Nya kyrkogården togs i bruk i början av 1960-talet och utvidgades på 1990-talet med stora ytor varav merparten ännu inte börjat användas. Den nya kyrkogården ingår som en del av den värdefulla kulturmiljö som finns kring Karlslunda kyrka.

Karlslunda nya kyrkogård är en tidstypisk anläggning med sin rektangulära form, den markerade mittgången och den myckna vegetationen som utgör stommen i strukturen. Med häckar har arkitekten delat in kyrkogården i olika avgränsade rum. Sorgträden, här av hängask, är ett trädval med lång tradition på kyrkogårdar. Gravvårdarna är vanligen låga och enkla. De har en utformning och dekor som är typisk för utvecklingen från 1960-talet fram till idag. Gravvårdarna rymmer person- och lokalhistoriska värden. Det gäller i synnerhet de gravvårdar där den dödes yrkestitel angivits samt vårdar med symboler eller inskriptioner som berättar något utöver födelsedata om den döde.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Karlslunda nya kyrkogård ingår i den värdefulla kulturmiljön kring Karlslunda kyrka.
- Anläggningen är tidstypisk både vad gäller struktur och gravvårdstyper.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992
Erixon, Sigurd (red), Sveriges bebyggelse, Svensk statistisk topografisk uppslagsbok, Landsbygden del III, Uddevalla 1957
Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001
Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985
Karlslunda kyrka, beskrivning utgiven av församlingen sannolikt på 1950-talet
Kulturmiljöprogram för Kalmar kommun, Kalmar 1994
Kyrkobyggnader 1760-1860, del 2 Småland, Öland, Uppsala 1993
Larsson, Lars-Olof, Växjö stift under 800 år, Karlskrona 1972
Svennebring, Otto (red), Karlslunda socken I, Kalmar 1981
Åberg, Göran, Sankt Sigfrids stift i historia och nutid, Växjö 1996

Svenska kyrkans hemsida: www.svenskakyrkan.se

Muntliga uppgifter:
Jörgen Nyeryd, Karlslunda församling